

Nu wel. Voor het eerst licht (10)(2e) het toe. Zij is arts maatschappij en gezondheid bij de GGD Rotterdam-Rijnmond en vanaf het begin van de uitbraak in de Tweemaster coördinator van het onderzoek.

Drie weken geleden, vlak voor een tv-optreden van Peter de Man, publiceerden jullie alvast de conclusies van het onderzoek, zonder rapport. Waarom?

'We hadden afgesproken samen op te trekken. Maar het Franciscus was ervan doordrongen dat hun bevindingen zo belangrijk waren dat zij niet wilden wachten. Het was absoluut een interessante eerste bevinding. Maar er werd wel heel veel nadruk op gelegd. Als GGD denken wij dan: hoho, laten we alle opties eerst goed bekijken. Als je roept dat het 'zeer aannemelijk' is dat het ventilatiesysteem een rol speelt, moet je goed beslagen ten ijs komen. Het was pas een deel van een nog onafgerond onderzoek. Het werd een heel eenzijdig verhaal. Het was jammer dat we prematuur gedwongen werden uitspraken te doen om nuance aan te brengen. We konden ook niet helemaal niets laten horen.'

De conclusies van drie weken geleden zijn stelliger dan het rapport. Het ventilatiesysteem 'lijkt niet de meest voor de hand liggende verspreidingsroute', schreven jullie toen. Nu is de conclusie: 'Of en in hoeverre het ventilatiesysteem een rol heeft gespeeld naast de directe en indirecte overdracht (via besmette oppervlakten) is niet meer te achterhalen.'

'Is dat echt zo verschillend?'

Dat iets niet voor de hand ligt of dat je iets niet weet, dat is toch iets anders?

'Er valt nog steeds niet hard te maken dat het ventilatiesysteem een rol speelde. We kunnen het noch bewijzen noch uitsluiten. Er zijn meerdere transmissieroutes. Je kunt de tijd niet terugdraaien om het nog eens netjes uit te pluizen.'

'Wat we snel wisten, is dat de 'indexpersoon' veel rondliep en geen afstand hield. Wat we ook al wisten, is dat het personeel wel mondkapjes droeg, maar niet altijd in de pauze, en dat ze dan ook niet altijd voldoende afstand hielden. Dat waren voor ons al voldoende verklarende elementen in deze uitbraak. Zo hebben we het vaker gezien op verpleegafdelingen waar het virus zich heel snel verspreidt: via direct contact, waarbij 1,5 meter afstand handhaven onmogelijk is. Bovendien, op een andere etage bleek er toch een afdeling met hetzelfde ventilatiesysteem te zijn én een besmette bewoner. Daar heeft het virus zich niet verder verspreid.'

Stonden jullie wel open om te kijken naar de rol van het ventilatiesysteem?

'Zeker. Maar als je daar een nauwkeurig beeld over wilt krijgen, gaat nauwkeurigheid boven snelheid. Wij willen juist kwetsbare bewoners van verpleeghuizen beschermen. Daarom gaat het ons na aan het hart de goede conclusies te trekken, waarbij we alles meewegen. Als ventilatie daarbij een rol speelt, willen we het naadje van de kous weten. Natuurlijk is het belangrijk daar goed naar te kijken. Dat was absoluut geen taboe. We hebben ook nooit gezegd dat het onderzoek niet had mogen plaatsvinden omdat er geen opdracht voor gegeven was. Wel is gevraagd: in wiens opdracht is er onderzocht?'

Sommige voorlopige conclusies komen niet terug in het rapport. Bijvoorbeeld dat in het ventilatiesysteem enkel genetisch materiaal van de virusstam van het kleinste cluster (vier besmettingen) zat, wat een grote rol van dat systeem onwaarschijnlijk maakte.

'Dat is inderdaad een verkeerde weergave geweest, die in het rapport is rechtgezet. We hebben de monsters van het ventilatiesysteem niet genetisch kunnen typeren.'

Het Franciscus Gasthuis & Vlietland onderschrijft de conclusies van het rapport niet.

'Het is duidelijk dat er van af het begin een verschil van mening is geweest. Dat blijft bestaan. Zij hebben recht op hun mening, net als wij. Het is net welk gewicht je aan bevindingen toekent. Ook zij erkennen dat er niks bewezen is. Tegelijkertijd willen we allebei het beste voor de verpleeg-huizen.'

Zou het zinvol zijn vaker en sneller ventilatiesystemen te onderzoeken?

'Dan zou je eigenlijk ook de hele omgeving naast het ventilatiesysteem moeten bemonsteren, er heel snel bij zijn

en iedereen genotyperen. Bovendien zijn alle systemen verschillend. Als het bewijs simpel te leveren zou zijn, was dat al wel gebeurd. Ik denk wel dat deze casus nut heeft gehad, om aandacht te vragen voor de mogelijke rol van ventilatiesystemen. En er wordt nader onderzoek naar gedaan. Niemand ontkenst nog dat ventilatie belangrijk is, dat je het goed moet afstellen met voldoende verversing.'

Zij hebben recht op hun mening, net als wij. Het is net welk gewicht je aan bevindingen toekent

Bekijk de oorspronkelijke pagina: [pagina 14](#), [pagina 15](#)

de Volkskrant

Van: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Verzonden: donderdag 27 augustus 2020 12:25

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

CC: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Reactie LZ n.a.v. bericht over GGD "coronavirus in verpleeghuis waarschijnlijk niet verspreid door ventilatie"

Dank voor het uitzoeken! (10)(2e) vooral handig voor jou ook. Heb jij die zin uit interview met GGD-arts Rotterdam?

Mevr. (10)(2e)

(10)(2e)

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport |

Directie BPZ

Parnassusplein 5 | 2511 XV | Den Haag | Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag |

(10)(2e)@minvws.nl

(10)(2e) (10)(2e) (10)(2e) (10)(2e) (10)(2e) (10)(2e)

(10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Verzonden: donderdag 27 augustus 2020 12:19

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

CC: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Reactie LZ n.a.v. bericht over GGD "coronavirus in verpleeghuis waarschijnlijk niet verspreid door ventilatie"

Denk dat we ook nog even naar interview moeten kijken in krant met GGD arts rotterdam, die zou hebben gezegd: het is nog onduidelijk.

Van: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Verzonden: donderdag 27 augustus 2020 12:14

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

CC: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Onderwerp: Reactie LZ n.a.v. bericht over GGD "coronavirus in verpleeghuis waarschijnlijk niet verspreid door ventilatie"

Hc (10)(2e)

N.a.v. ochtendcall even (10)(2e) gesproken. Vanuit LZ wordt aangegeven dat de tekst in het rapport genuanceerder is geformuleerd dan de koppen in die in de media zijn verschenen, en er wordt daarmee niet afgeweken van een eerder ingenomen standpunt. (10)(2e) heeft over het rapport contact gehad met (10)(2e) en zij heeft aangegeven dat GGD o.a. contact heeft gehad met (10)(2e) waarna formulering iets is aangepast.)

Tekst uit rapport:

Conclusie

Samenvattend zien we de volgende bevindingen: er was sprake van een uitbraak waarbij zowel medewerkers als bewoners betrokken waren. Sequentie-analyse laat zien dat minstens twee of drie verschillende introducties van het virus in de instelling hebben plaatsgevonden, met overdracht binnen de instelling voor minstens twee van de drie gevonden clusters met meerdere bronnen.

Die introducties van het virus kunnen zowel hebben plaatsgevonden via medewerkers als via bezoekers. Voor verspreiding binnen de instelling zijn een aantal mogelijke routes aanwijsbaar:

- 1) onderlinge contacten tussen bewoners voordat bekend werd dat er sprake was van een uitbraak van COVID-19
- 2) verspreiding tussen medewerkers, enerzijds door niet optimaal PBM gebruik en anderzijds door het niet houden van 1,5 meter afstand tijdens gezamenlijke pauzes
- 3) mogelijk onvoldoende ventilatie, door afwijkende instellingen of uitschakeling van ventilatiesystemen

Op basis van de gegevens uit deze uitbraak met een epicurve die sterk duidt op verspreiding via een puntbron is het gedrag van de vermoedelijke index en de minimaal twee gevonden clusters met vrijwel identieke virus sequenties indicatief voor het beloop van een uitbraak onder PG-bewoners, waarbij amplificatie tussen bewoners en tussen medewerkers heeft plaatsgevonden. De meest voor de hand liggende verklaring is dat zij de besmetting hebben opgelopen door het directe onderlinge contact dat typerend is voor deze bewoners, en via de gezamenlijke pauzes voor medewerkers.

De vondst van een heel lage hoeveelheid viraal RNA in het ventilatiesysteem is een aanwijzing dat het virus in de huiskamer aanwezig was en is neergedaald. Of en in hoeverre het ventilatiesysteem een rol heeft gespeeld naast de directe en indirecte overdracht (via besmette oppervlakten) is niet meer te achterhalen. Helaas konden de materialen van de vermoedelijke index en het ventilatiesysteem niet gesequenced worden. Een goede afstelling van recirculatie ventilatiesystemen in combinatie met te openen ramen is altijd van belang en wordt momenteel uit voorzorg geadviseerd voor het najaar. Hierdoor is voldoende toevoer van verse buitenlucht en afvoer van gebruikte lucht mogelijk en worden SARS-CoV-2 en andere luchtwegverwekkers zoveel mogelijk verdund. Deze uitbraak onderstreept het belang van niet aflatende aandacht voor goede infectiepreventie van SARS-CoV-2 infecties in verpleeghuizen, voldoende alertheid op COVID-19 symptomen, tijdig en breed testen, juist gebruik van PBM en een goede instelling en onderhoud van ventilatiesystemen in combinatie met te openen ramen.

Groet (10)(2e)